

CHILDREN AND TEENAGERS' SAFETY ON THE INTERNET

KRASIMIR M. KORDOV

ABSTRACT: The article reviews the development of the global network, examining the advantages and dangers for Internet users. It examines the role of participants who shape the safety of children and teenagers when using the global network.

KEYWORDS: Safety in Internet, User security in Internet

DOI: <https://doi.org/10.46687/AKKN1852>

БЕЗОПАСНОСТ НА ДЕЦАТА И ЮНОШИТЕ В ИНТЕРНЕТ *

КРАСИМИР М. КОРДОВ

АБСТРАКТ: В статията се прави обзор на развитието на глобалната мрежа, като са разгледани и предимствата и опасностите за потребителите в Интернет. Разгледана е ролята участниците, които формират безопасността на децата и юношите при използването на глобалната мрежа.

1 Въведение

Безспорно едно от най-важните постижения на човечеството е глобалната мрежа наречена Интернет. Интернет улеснява комуникацията между хората, подпомага организацията на бизнес процесите, държавни и корпоративни организации и много други. В съвременният дигитален свят интернет постепенно заема все по-голяма част и в образованието, като дава възможност за предоставяне на интерактивно съдържание на обучаемите и представяне на учебния материал по един по-атрактивен начин, който да предизвиква по-голям интерес към процеса на обучение. Преодолява се факторът „разстояние“, което е допълнително улеснение както за преподавателите, които имат допълнителни ангажименти, така и за обучаемите, които могат да имат затруднения за физическо посещение на класната стая.

2 Същност и развитие на интернет

Интернет стартира в САЩ през 1960те години на миналият век, като военна разработка под работното име ARPAnet, с предназначение да обслужва изследователската работа на военни и граждански институти чрез изграждане на мрежа, която да функционира дори при отпадане на нейни възли [1]. Мрежата се разраства с годините, като се добавят хардуерни елементи (рутери, маршрутизатори и др.), които да осигуряват свързаността на устройствата към мрежата. Софтуерното свързване към мрежата се извършва чрез стандартизирани протоколи, които се използват от всички устройства, за правилното функциониране на интернет. Един от първите и най-важни протоколи е TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol) който дава възможност за предаване на данни, като идентифицира изпращача и приемника на информация. Друг важен протокол

---

* Настоящата статия е частично финансирана от фонд „Научни изследвания“ на Шуменски Университет „Епископ К. Преславски“ по проект № РД-08-116/30.01.2024 г.

за предаване на данни е FTP (File Transfer Protocol), който използва TCP/IP протокола. FTP дава възможност за прехвърляне на файлове от един компютър на друг, което значително увеличава полезността на интернет. Следващият важен протокол е SMTP (Simple Mail Transfer Protocol), който дава възможност за използване на електронна поща. Електронната поща води до революция в глобален мащаб на начинът на кореспонденция между хората в целия свят, като към днешна дата всеки, всеки използващ интернет има регистрирана електронна поща. Тези протоколи са разработени преди повече от 40 години, но се използват и до днес, тъй като са част от фундамента на интернет.

Ключова роля в популяризирането на интернет изиграва появата на услугата WWW (World Wide Web). Тази услуга дава възможност за създаване и разпространение на мултимедийна информация под формата на HTML хипермедийни документи, чрез HTTP (Hypertext Transport Protocol). Тази технология е най-бързо развиващата се технология в интернет защото дава лесен достъп до информация на потребителите, независимо от тяхното физическо местоположение. Възможността за представяне на информацията чрез мултимедийни елементи (текст, изображения, аудио и видео) прави съдържанието по удобно и атрактивно, което засилва интереса на потребителите.

3 Предимства на интернет

Изградената инфраструктура на глобалната мрежа осигурява множество възможности, полезни за потребителите. По-важните от тях са:

3.1. Социални връзки

Посредством множество чат програми, форуми, блогове, социални мрежи, електронна поща и др. потребителите имат възможност да комуникират помежду си, независимо от тяхното местоположение, на пренебрежимо ниска цена. Кореспонденцията е лесна и бърза за разлика от предишните методи на използване на писма, телеграми и скъпи телефонни разговори, както е било преди появата на интернет. Свързаността на хората намира приложение и в бизнес организации, които използват служебна кореспонденция за извършване на дейностите си и бизнес процеси. Социалните мрежи също дават възможност на организации за рекламиране на техните дейности и продукти и за контакт с клиенти.

3.2. Достъп до информация

В интернет потребителите имат достъп до огромни масиви от информация под формата на новини, електронни книги, документи, видео и аудио съдържание, научни публикации и др. които са безплатни. По-голямата част от информацията е предоставена под формата на уеб страници с интерактивно съдържание, което прави четенето по-лесно и удобно за навигиране между съдържанието и структурата на интерактивните хипертекстови документи.

3.3. Онлайн обучение

Представянето на учебен материал от преподавателите може да се представя от разстояние. Възможно е синхронно и асинхронно обучение, чрез използването на видео конферентни връзки в реално време и/или предварително записани уроци под формата на видео, аудио или текстово съдържание, посредством различни платформи. В съвременното обучение тези технологии позволяват мониторинг от страна на родителите, като следене на оценки, отсъствия, забележки и др. Създават се нови и се развиват вече съществуващи системи за онлайн обучение, които въвеждат иновации в обучението..

3.4. Онлайн банкиране

Потребителите имат възможност да менажират финансовите си средства без да посещават физически банкова институция. Предоставя се възможно за отдалечени банкови преводи, плащания на битови сметки, комунални услуги и други разплащания. Това спестява време и средства, след като не е необходимо физическо присъствие на клиентите в банковата институция.

3.5. Онлайн пазаруване

Интернет създава революция в пазаруването като предлага на потребителите възможност да поръчват продукти от своя дом. Достъпът на потребителите до продукти и услуги е улеснен чрез представяне на каталози и ценоразписи в електронни магазини, без да е необходимо физическото посещение на самите търговски обекти. Това води и до покачване на икономическите показатели на икономиките в световен мащаб, благодарение на повишените реализирани продажби.

3.6. Бизнес

Интернет дава възможност за предоставяне на информация, от страна на бизнеса, за предлагани продукти и услуги. Рекламирайте на нови и на вече съществуващи продукти е изключително улеснено. С развитите на социалните мрежи и рекламиране в най-често посещаваните уеб сайтове, се създават маркетингови отдели, чиято основна функция е онлайн рекламата на различни бизнеси. Контактът с клиентите и доставките се извършват почти автоматизирано, което ускорява бизнес процесите и обслужването на по-голям брой клиенти. Големите корпорации имат създадени отдели, които са специализирани в таргетиране на специфични реклами, според предпочитанията на потребителите.

4 Опасности в интернет

Глобалната мрежа освен предимства има и недостатъци, които могат да се отразят негативно както на отделните хора, така и на бизнес организации или институции. По-важните от тях са:

4.1. Недостоверна информация

Наличието на много информация в интернет не е гаранция за нейната достоверност. В последните години се появи понятието „фалшива новина“, което описва тенденцията за публикуване и разпространяване на неистинска информация с конкретна цел да подведе читателите. Превенцията на разпространението на недостоверна информация, е да се проверяват източниците и потребителите да не се доверяват на анонимни източници, сайтове и публикации в социалните мрежи.

4.2. Наличие на зловреден софтуер

Разпространението на файлове в интернет не винаги е безопасно, поради възможността за разпространение на зловредни файлове, които могат да навредят на компютърните системи на потребителите. Щетите могат да бъдат изтрети или повредени файлове, загуба или кражба на информация, която да доведе до финансови загуби.

4.3. Кражба на лични данни

Социалните връзки в интернет могат да бъдат опасни, поради подвеждане на потребители за споделяне на чувствителна информация като лични данни, лични снимки, потребителски имена и пароли и т.н. Кражбите на лични данни обикновено се извършват чрез подслушване на интернет трафика, предварително инсталиран зловреден софтуер и др.

4.4. Финансови злоупотреби

Удобството на онлайн банкирането и онлайн пазаруването може да бъде опасно за потребителите. Тези услуги трябва да се използват само в надеждни сайтове, поради опасността от въвеждане на номера на кредитни карти и пароли във фалшиви сайтове, от които могат да бъдат източени финансови средства от потребителските акаунти. Връзката към банковите институции и онлайн магазините винаги трябва да е криптирана, за да се избегне кражбата на данни чрез „подслушване“ на трафика.

4.5. Кибертормоз

Един от най-големите недостатъци на интернет е посегателството над личността или бизнеса на потребителите, чрез разпространяването на фалшива или злепоставяща информация в интернет, заплахи чрез лични съобщения или електронната поща, публично споделяне на компрометираща лична информация и др. Заради зачестилите случаи на подобни деяния се появява терминът „кибертормоз“, заради които деяния се носи наказателна отговорност в повечето държави по света.

4.6. Пристрастяване

През последните години се забелязва тенденция на все повече хора прекарващи прекалено много време в социални мрежи, онлайн компютърни игри и др. в интернет. Това води до различни проблеми, като социална изолация, пропускане на задължения в реалния свят, влошаване на зрението, проблеми със здравето, поради намалена физическа активност и др.

5 Формиране на безопасна среда за децата и юношите

Осигуряването на безопасна среда в интернет за децата и юношите [2] изисква на формирането на стратегии от страна на родителите, правителствата, образователните институции и технологичните компании. В тази задача се включват и различни неправителствени организации, които работят с деца. Основните участници в процеса на формиране на безопасна среда в интернет за децата и младите хора са:

5.1. Родители

Те играят ключова роля в създаването на безопасна онлайн среда за своите деца. Родителският контрол е важен аспект, който осигурява филтриране на неподходящо съдържание, чрез използване на подходящ софтуер и филтри за родителски контрол. Родителите имат възможност да следят колко време децата им прекарват в интернет, какви игри играят децата им, какви социални мрежи използват, с кого контактуват и др., като е необходима своевременна намеса при констатиран проблем.

5.2. Образователни институции и учителите

Учителите също са важен фактор в живота на децата и юношите. Тяхната отговорност е да обсъждат потенциални опасности за учениците при използване на интернет, в подходящи учебни часове [2]. Образователните институции организират класни и извънкласни семинари и дискусии с учениците, в които ги запознават с подходящи мерки за сигурност в интернет, осигуряват подходяща помощ от психолог при възникнали проблеми и случаи на „кибертормоз“ и др.

5.3. Правителствени агенции

Много правителства работят в посока на създаването на национални инициативи и ръководства за безопасност в интернет пространството. Те предоставят насоки и ресурси за

родители, учители и деца, извършват обучения в училищна среда [3] и др.

5.4. Международни организации и институции

Различни международни организации работят в областта на детската безопасност в интернет, предоставяйки препоръки и насоки за страни по света[3,4,5].

5.5. Технологични компании

Някои от големите технологични компании разработват инструменти и софтуер за родителски контрол, филтриране на съдържание и други функции, които помагат за създаването на безопасна онлайн среда за децата.

Заклучение

Формирането на цялостни стратегии за осигуряване на безопасност на децата и юношите в интернет изисква сътрудничество между родители, преподаватели, педагози, институции, международни организации и технологични компании. Съвместната работа между тези субекти може до голяма степен да запознае и да предпази децата от опасности в интернет пространството.

Една от грешните стратегии е някой от субектите да се дистанцира от проблема и да прехвърля отговорността на останалите субекти. Интернет вече е незаменима част от живота на съвременното общество и обществото трябва да полага грижи за децата, които тепърва навлизат в дигиталния свят.

ЛИТЕРАТУРА:

- [1] Rajaraman, V. (2022). A Concise History of the Internet—I. Resonance, 27(11), p. 1841-1856.
- [2] Тупарова, Д., Механджийска, К. (2018). Онлайн образователни компютърни игри по темата „безопасен интернет“ – анализ на няколко случая, XI Национална конференция „Образованието и изследванията в информационното общество“ 2018, Пловдив, Юни, 2018, стр. 57-66, ADIS 2018.
- [3] Децата в дигиталния свят, Публикувано от Отдел „Комуникации“ на УНИЦЕФ, САЩ, Ню Йорк - NY 10017 - <https://www.unicef.org/bulgaria/media/426/file> (Посетен на 05.10.2024).
- [4] Европейска комисия - Създаване на по-добър интернет за децата - <https://digital-strategy.ec.europa.eu/bg/policies/better-internet-kids> (Посетен на 05.10.2024).
- [5] Общинска администрация Ловеч - ПРОГРАМА „СЪРФИРАМ БЕЗОПАСНО“ - <https://www.lovech.bg/bg/prevantivni-programi/programa-sarfiram-bezopasno/> (Посетен на 05.10.2024).

Красимир Кордов

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“,
krasimir.kordov@shu.bg